

**Марина Гримич,**

*доктор історичних наук,  
Національний науково-дослідний інститут українознавства*

## **КИЇВ У ДИСКУРСІ АНТРОПОЛОГІЇ ПРОСТОРУ**

<sup>1</sup> Гримич, М. (Ред.). (2016).  
Антропология простору:  
збірник наукових праць (Т. 1).  
Київ: Дуліби.

**Щ**ойно вийшов друком збірник наукових та науково-популярних праць «Антропология простору. Т.1: Культурний ландшафт Києва та околиць»<sup>1</sup>. Його концепція виникла в середовищі групи молодих талановитих і перспективних антропологів, етнологів та істориків – Олени Брайченко, Оксани Овсіюк, Олени Соболевої, Тіни Полек, з якими мені, як керівнику проекту й науковому редактору видання, пощастило співпрацювати.



Ідея збірника була така: подивитися на Київ з погляду антропологии простору, написати блок статей на цю тему, а тоді, звернувшись до досвіду представників суміжних наук (істориків, географів, соціологів, картографів, археологів) і науково-популярних практик (краєзнавців, екскурсологів), створити комплексну працю про столичний культурний ландшафт.

Центральний розділ книги (він є другим за нумерацією) присвячено окремим сегментам культурного ландшафту Києва в історичній динаміці. В ньому представлено працю зоолога Г. Фесенка про київські орнітотопоніми, подано дослідницьке розслідування долі садиби Володимира Антоновича (С. Грабовецька) та географію київських кінотеатрів (О. Овсіюк), простежено етносоціальні тенденції населення Києва 1920-30-х рр. (Л. Чорна), опубліковано фотографії 1940-х рр., зроблені Дж. Стейнбеком та Р. Капою, з докладним коментарем визначного киевознавця Д. Малакова, представлено невідому та маловідому інформацію киевознавця В. Лисенка про таємні київські залізниці тощо. О. Зарецький презентує культурно-ландшафтну зарисовку та професійне середовище Київського художнього інституту 1940–1950-х рр., а дружина канадського дипломата (нинішнього Посла Канади в Україні) порівнює свої сприйняття Києва в 1990-х і 2010-х рр.

© Марина Гримич, № 1 (2), 2017

Існує чимало проектів, присвячених Києву, проте відмінність цього полягає в наступному: по-перше, столиця представлена не просто як мегаполіс, а разом з її околицями, що є своєрідною буферною зоною між містом та селом, і де присутній певний культурний «компроміс» між ними (Розділ III: «Околиці Києва», статті О. Брайченко «Культурний ландшафт приміського села 1920-х рр.», «До питання про культурний ландшафт сучасного київського передмістя», В. Козюби і Д. Вортмана «Околиці Києва наприкінці XVIII ст.»).

По-друге, дослідники звернули увагу не лише на «неживі» об'єкти столичного простору – вулиці, архітектурні та інженерні споруди, а й на «людський чинник», зокрема у сенсі міграційних потоків, які рухалися як із села в місто, так і у зворотньому напрямку – з міста в село (Розділ IV: «Селяни в місті, містяни в селі: процеси урбанізації та руралізації», статті Т. Полек про сільських мігрантів у сучасному Києві, О. Овсіюк – про рефлексії людей, що живуть «між містом і селом», О. Брайченко – про адаптативний досвід містян, які змінили місце проживання з міста на село).

По-третє, в книзі присутній солідний теоретичний розділ (він є першим за нумерацією), запропоновано нові методологічні підходи у вивченні теми культурного ландшафту, зроблено огляд наукової спадщини цього тематичного напрямку вітчизняних та зарубіжних учених різноманітних (як гуманітарних, так і природничих) спеціалізацій (статті О. Брайченко, М. Гримич, Т. Полек), представлено сучасний термінологічний апарат (стаття М. Гримич, О. Брайченко). У цьому розділі опубліковано дослідження канадських дослідників Дж. Лера та С. Ціпка про українські поселення Аргентини, Бразилії, Парагваю та Уругваю, що є прикладом північноамериканської наукової практики дослідження культурного ландшафту імміграційного походження.

По-четверте, у розділі «Додатки» запропоновано методичні рекомендації дослідження культурного ландшафту, що надає збірнику практичного значення. Опублікований питальник вже використовується для етнологічної практики у Вінницькому державному педагогічному університеті імені М. Коцюбинського.

У збірнику порушено теоретичні та практичні проблеми дослідження форм сприйняття простору й відображення його у людській пам'яті, відтворення образу того чи іншого сегменту простору через ментальні карти. У статтях М. Гримич «Відчуття місця за відсутності місця: вербальні описи та ментальні карти потопленого села» та Н. Отріщенко «Шляхи та образи: способи зображення простору на ментальних мапах» показано, як по-різному в пам'яті людей закарбовується один і той же простір, і як по-різному він відтворюється в вербальних та візуальних «текстах», продемонстровано, як методично правильна організації дослідником групового інтерв'ю сприяє активізації пам'яті респондентів.

Перший том збірника «Антропологія простору» – це, з одного боку, наукова праця, розрахована на спеціалістів, а з іншого – інтелектуальне читиво для всіх верств населення, які цікавляться антропологією, урбаністикою, історією Києва та новими тенденціями в сучасній науці.

Подальші плани команди, яка працює над проектом «Антропологія простору», передбачають фокусування на темах, пов'язаних зі специфікою функціонування явищ, соціальних груп, екокультурних систем у ситуації пограниччя. Останнє трактуватиметься не лише як певний сегмент реального простору, що перебуває на стику різних природно- та культурно-ландшафтних зон, державних, етнічних та мовних територій, а й як частина уявного простору, який розділяє і водночас об'єднує різні культури, соціуми та мови. Всього ж планується чотири томи, присвячених різним аспектам «антропології простору», тож ми щиро запрошуємо до співпраці зацікавлених авторів.

## REFERENCES

Нгумч, М. (Red.). (2016). *Antropolohiya prostoru: zbirnyk naukovykh prac'* (T. 1). Kyiv: Duliby.